

Svensk Krishantering

-En komparativ studie om svenska myndigheters agerande, samverkan samt utveckling i samband med Estoniakatastrofen 1994, Tsunamikatastrofen 2004 och Terrorattacken på Drottninggatan 2017.

Abstract

Denna uppsats syftar till att analysera och diskutera kriskommunikationen och krishanteringen inom svenska myndigheter för tre olika fall; Estoniakatastrofen 1994, Tsunamikatastrofen 2004 samt Terrorattentatet på Drottninggatan 2017. En väl fungerande krishantering bygger på samverkan på olika nivåer. Såväl efter Estoniakatastrofen 1994, Tsunamikatastrofen i Sydostasien 2004 samt Terrorattentatet på Drottninggatan 2017, har svenska myndigheter blivit djupt kritiserade för sitt långsamma agerande och beslutsfattande. De tre katastrofer vi har valt att analysera har alla haft en bred internationell påverkan. Estoniakatastrofen eftersom tre länder, Sverige, Finland och Estland blev direkt involverade. Flera olika nationaliteter fanns med bland de omkomna. Tsunamikatastrofen då många länder blev direkt eller indirekt påverkade av katastrofen där över 250.000 människor miste livet. Terrorattentatet i Stockholm 2017 där olika nationaliteter var representerade bland de omkomna, men även samarbetet mellan uzbekiska och svenska myndigheter gällande den terrormisstänkte Rakhmat Akilov. Dessa incidenter blev stora nyheter då kriserna påvisade brister i svensk samhällsledning samt för att de väckte debatt om hur väl förberett Sverige är för en internationell kris där ett stort antal svenskar är direkt eller indirekt drabbade. Utifrån Graham Allison och Philip Zelikows tre teorier analyseras de tre olika fallen, om myndigheternas agerande och beslutsfattande i kris när egna intressen eller nationens säkerhet är under hot. Uppsatsen avslutas med en sammanfattande slutdiskussion.

Nyckelord: Krishantering, Kriskommunikation, Svenska Myndigheter, Estoniakatastrofen, Tsunamikatastrofen, Terrorattentatet på Drottninggatan.

Antal ord: 10 396

Innehållsförteckning:

Abstrakt.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Inledning.....	3
Problem, syfte och frågeställning.....	3
Metodval.....	3-4
Tidigare forskning.....	4
Material & Procedur.....	5
Kriskommunikation.....	5-6
Vad är definitionen av en kris?.....	6
1.0 Bakgrund Estoniakatastrofen 1994.....	7-8
1.1 Myndigheternas agerande och samverkan.....	8-9
2.0 Bakgrund Tsunamikatastrofen 2004.....	10
2.1 Myndigheternas agerande och samverkan.....	11-12
3.0 Bakgrund Terrorattentatet på Drottninggatan 2017.....	12-13
3.1 Myndigheternas agerande och samverkan.....	13-14
4.0 Allison & Zelikows-The Essence of Decision (1999).....	15
5.0 Rationella orsaker.....	16
5.1 Rationella orsaker-Estoniakatastrofen.....	16
5.2 Rationella orsaker-Tsunamikatastrofen.....	16-17
5.3 Rationella orsaker-Terrorattentatet på Drottninggatan.....	17
6.0 Organisatoriska orsaker.....	17
6.1 Organisatoriska orsaker-Estoniakatastrofen.....	18
6.2 Organisatoriska orsaker-Tsunamikatastrofen.....	18-19
6.3 Organisatoriska orsaker- Terrorattentatet på Drottninggatan.....	19-20
7.0 Byråpolitiska orsaker.....	20
7.1 Byråpolitiska orsaker-Estoniakatastrofen.....	20
7.2 Byråpolitiska orsaker-Tsunamikatastrofen.....	20-21
7.3 Byråpolitiska orsaker-Terrorattentatet på Drottninggatan.....	21
Slutsatser.....	22
Sammanfattning.....	23
Referenser & Källförteckning.....	24-26

Syfte:

Vi vill i vår B-uppsats analysera hur delvis krishantering och kommunikationen mellan svenska myndigheter och organisationer fungerade och utvecklades under tre olika fall:

1. Estoniakatastrofen 1994
2. Tsunamikatastrofen 2004
3. Terrorattacken på Drottninggatan i Stockholm 2017.

Vi kommer att granska utvecklingen av rollen som svenska myndigheter har haft, samt hur kommunikationen har fungerat mellan olika myndigheter under förloppet för katastroferna. Hur väl förberedda är de svenska myndigheterna idag för en internationell kris där svenskar blir direkt eller indirekt drabbade?

Dessa tre katastrofer har haft en global prägel, eftersom många länder blev direkt eller indirekt drabbade. Då samhället idag är betydligt mer globaliserat, vill vi även rikta fokus på hur en ökad mobilitet och rörelse i samhället påverkar eller ställer nya krav på svenska myndigheters agerande. Vi kommer använda Graham Allison och Philip Zelikows tre olika teorier som de redogör för i 'The Essence of Decision', för att analysera de tre fallen och vilka faktorer som har varit avgörande för beslutsfattandet.

Forskningsfråga:

-Hur har svenska myndigheters krishantering och samverkan utvecklats i samband med; Estoniakatastrofen 1994, Tsunamikatastrofen 2004 samt Terrorattacken i Stockholm 2017.

Metodval

Empirisk vetenskap har till största del varit underlag för detta arbete då olika personers egna erfarenheter, historier och uppfattningar redovisas för. Vi har använt tre olika fall som analysenheter och har valt att göra en komparativ jämförelse mellan dessa tre. Krishantering är det centrala begreppet för vår studie och begreppet kommer att analyseras utifrån de tre olika fallen.

Grunden för arbetet kommer framförallt fokusera på kvalitativa metoder och genom dessa kommer material att samlas in i form av skriftlig data som i sin tur granskas utifrån olika synpunkter och perspektiv. I SOU(Sveriges offentliga utredningar) & Katastrofkommissionen kan man bl.a ta del av flertalet olika berättelser kring personer som direkt eller indirekt drabbades av tsunamin.

Komparativ metod används för att studera samhälle och politik inom ett eller flera länder. Den komparativa metoden prövar teorier genom att göra jämförelser av fenomen med likheter

och skillnader inom länder.(Denk,2002) Syftet är att få en större förståelse för politiska system, deras uppbyggnad, orsaker och betydelse. Sedan preciseras och avgränsas syftet utifrån den specifika studien. Beskrivande studier är en typ av komparativ metod med syfte att beskriva en särskild händelse i ett land eller i en grupp av länder. I denna studie görs en jämförelse mellan Estoniakatastrofen i Östersjön 1994, Tsunamikatastrofen i Sydostasien 2004 och Terrorattentatet i Stockholm 2017.

Tidigare forskning:

Forskningen kring framförallt Tsunamikatastrofen och Estoniakatastrofen har till största del bestått av olika rapporter och undersökningar. År 2005 släppte dåvarande Katastrofkommitén rapporten: *‘Sverige och Tsunamin- Katastrofkommissionens rapport SOU 2005:104’*. Rapporten belyser framförallt de brister och fel som utfördes av svenska myndigheter. Man konstaterar i rapporten att den grundläggande bristen i statsförvaltningen var att Regeringskansliet saknade en organisation för att hantera allvarliga kriser och det viktigaste skälet till detta var avsaknaden av en jour och ledningsorganisation på chefsnivå. (MSB, 2005) I Sverige har de främsta rapporterna rörande Tsunamikatastrofen tagits fram av Krisberedskapsmyndigheten (Vilket senare blev en del av MSB).

Gällande krishantering som helhet har en hel del forskning bedrivits. Svensk krishantering lyfts fram specifikt i *‘Krishantering på svenska’*, en studie av Sundelius, Stern och Bynander vars fokus inriktar sig på hur de svenska beslutsfattarna hanterade Ubåtskrisen i Karlskronas skärgård 1981, Tjernobylikatastrofen i Ukraina 1986 samt Kronkrisen 1992. Forskning har även gjorts på det generella området gällande den teoretiska delen av beslutsfattande vid en kris. Där är det tydligaste och mest välkända exemplet Allison & Zelikows *‘Essence of Decision’*.

Denna studie syftar till att bygga vidare på den tidigare forskningen och applicera dessa modeller som presenteras i *‘Essence of Decision’*. Genom att applicera dessa modeller på andra kriser, så som Estoniakatastrofen, Tsunamikatastrofen och Terrorattacken på Drottninggatan kan nya lärdomar om krishantering, samverkan och beslutsfattande göras och upptäckas.

Material & Procedur: Vår studie består delvis av artiklar samt avhandlingar, rapporter och e-böcker från Lunds universitets digitala portal (LUB-Search). Sökorden som vi har använt oss av har huvudsakligen varit: 'Kris', 'Kriskommunikation', 'Krisberedskap', 'Estoniakatastrofen', 'Flodvågskatastrofen', 'Tsunamikatastrofen' samt 'Terrorattacken i Stockholm 2017'. Vi har även använt artiklar och rapporter för våra tre olika fall från exempelvis Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap(MSB), Socialstyrelsen, Stiftelsen Estoniaoffren och anhöriga(SEA), Rådet för stöd- och samordning efter flodvågskatastrofen och Styrelsen för psykologiskt försvar, (SPF (MSB sedan 2009).

Vi har även applicerat Graham Allison & Philip Zekows modell 'The Essence of Decision' från 1999, som ursprungligen användes för att analysera Kubakrisen och de handlingsalternativ man ställdes inför. Huvudprincipen i modellen bygger på tre olika teorier, 'Den rationella aktörmodellen'('The Rational Actor Model', 'Organisatoriska Processmodellen('The Organizational Process Model') samt den 'Byråpolitiskamodellen'. ('The Governmental Politics Model'). Allison & Zelikow beskriver i sin bok hur de tre nämnda modellerna kan användas för att t.ex beskriva nationers agerande i kris när egna intressen eller nationens säkerhet är hotade. Dock menar de båda författarna att modellerna mycket väl kan användas för att analysera områden även utanför detta. (Allison & Zelikow, 1999). Vi menar att genom att applicera dessa modeller på våra tre fall, kan nya lärdomar om krishantering, beslutsfattande och samverkan upptäckas.

Även vissa sekundära källor har använts i form av nyhetsartiklar och debattartiklar. Detta har dock varit relevant för att få en överblick på hur anhöriga har upplevt situationen. Artiklarna och litteraturen har vi bedömt vara lämpliga för det generella materialet och rapporteringen som helhet.

Kriskommunikation

För att möta de hot mot svenska värden och den svenska tryggheten måste det finnas en effektiv och bred förståelse för krishantering och beslut fattade under stor press. Dagens krishantering kan sägas ha sina rötter från början av 1990-talet. Då det främsta hotet mot svenska samhället kom från Östeuropa och de forna kommunistländerna. (Falkheimer,2015)

När hotbilden sakta men säkert målades om i och med kommunismens fall ställdes den svenska säkerhetspolitiken inför nya hotbilder . Detta innebar en möjlighet för försvaret till samarbete och samverkan med andra myndigheter för att kunna möta dessa hot och risker, som kan utgöra fara för rikets säkerhet. Samarbete mellan försvaret och andra myndigheter är till för att en snabbt uppkommen kris skall lösas omgående och ge bästa möjliga skydd till de drabbade. När hotbilden inte längre dominerades av väpnad konflikt mot Sveriges suveränitet valde Riksdagen att reformera om totalförsvaret. I denna reform fick begreppet 'krishantering' en mer central roll. Krishanteringen skulle bli effektivare mellan olika samhällsinstitutioner och myndigheter.(MSB,2010)

När en krissituation uppkommer så skall det löpa smidigt från kommunstyrelse, länsstyrelse, centrala myndigheter och upp till regeringsnivå. Dessa s.k kedjor ska effektiviseras av klara rutiner och regler för vem eller vilka som har befogenhet att utöva inflytande klart

förtydligas.(MSB,2010) Kortfattat kan man förklara krishantering som att ha en välutvecklad och inövad ledningskedja samt att det finns rutiner för samarbete med myndigheter och emellan varandra. För att klara av dessa led i en s.k ledningskedja krävs en välanpassad, kontinuerligt uppdaterad och välorganiserad krisberedskap som skall förhindra nya hot och risker.

Forskning om nationella kriser som har drabbat Sverige på ett direkt eller indirekt sätt är ett viktigt område att studera då en utläsning av hur stresståligt ett beslut och ledningssystem för säkerhetspolitiska frågor är. Forskningen som har bedrivits på området har även visat att förtroendet för politiker och beslutsfattande myndigheter minskar när en kris hanteras på ett bristfälligt sätt. Detta kan skapa misstroende mellan individer och beslutsfattare. Detta leder i sin tur till att individer söker sig till alternativa vägar för hjälp och demokratin i ett samhälle urholkas. Studier om kriser kan ge detaljerad sakkunskap hur viktiga säkerhetspolitiska beslut fattas under stress och hur man kan försöka förhindra misstag och vidare utveckla framtidens krishantering och beslutsfattande under säkerhetspolitiska kriser. De tre olika fall av kriser som kommer att tas upp i uppsatsen har fått negativ kritik kring de beslut som fattades under krisen.. (Sundelius m.fl, 2002)

Vad definierar en kris?

Enligt MSB definieras en kris av följande karaktär:

“En kris är en händelse i fredstid som hotar grundläggande funktioner och värden i samhällets, exempelvis elförsörjningen, vår hälsa eller vår frihet. Det kan handla om att väldigt många människor drabbas eller att en händelse får så stora konsekvenser att samhället inte fungerar som det ska.Ordet kris har olika betydelser i olika sammanhang. I arbetet med samhällets krisberedskap är kris ett tillstånd i samhället där konsekvenserna av en händelse är så svåra och allvarlig att de vanliga resurserna inte räcker till för att hantera händelsen”.Det krävs därför insatser från en lång rad aktörer som kommuner, länsstyrelser, centrala myndigheter och kanske från regeringen. Det kan också bli så att Sverige måste begära stöd och resurser från andra länder” (MSB,2010)

Tittar vi bakåt i tiden har det inträffat ett antal allvarliga händelser i Sverige och i vår omvärld som påverkat oss och vårt samhälle så pass mycket att de definieras som kriser dessa definieras också som extraordinära händelser. Vilket associeras till händelser som är utöver det normala och som innebär allvarlig störning eller att det finns en överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner. (MSB, 2014)

Bakgrund - Estoniakatastrofen 1994

Natten till den 28 september 1994, förläste passagerarfärjan M/S Estonia. M/S Estonia som stod under estländsk flagg lämnade den 27 september 1994, den estländska huvudstaden Tallinn och skulle anlända till Stockholm nästkommande morgon. Ombord fanns 989 personer av dessa fanns det 16 olika nationaliteter och över 500 av passagerarna var svenska medborgare. Av de 989 personer som befann sig på M/S Estonia överlevde endast 137.

Estoniakatastrofen ägde rum en vecka efter valrörelsen 1994, och före ett maktskifte vilket medförde att både en sittande och en kommande regering var involverad i beslutsfattandet. Först skulle Estonia bärgas. Sedan inte. De anhöriga fick olika besked i en ofattbart svår situation. Sverige hamnade i ett trauma som fortfarande inte läkt. Av de 989 personerna ombord dog 852, men endast 94 av de som dog blev hittade. Det totala antalet saknade eller hittade döda svenskar var 501. (MSB, 2015)

Sveriges ambassad i Tallinn blev djupt involverad på ett tidigt stadium efter larm från Utrikesdepartementet vid halv två-tiden (Estnisk tid) på natten. Ambassaden blev engagerad i arbetet med att sammanställa korrekta och fullständiga passagerarlistor. Efter några dagar fick ambassaden hjälp av en polis från svenska ID-kommissionen för att reda ut de trassliga passagerarlistorna.

Behovet av psykologiskt och socialt stöd var mycket stort efter katastrofen, men alla drabbade fick inte det stöd som de behövde. Kvalitetsmässigt var det stora skillnader mellan kommunerna när det gällde psykosocialt omhändertagande.

Estonia var ett estniskt fartyg som sjönk inom finsk ekonomisk zon, samtidigt som de flesta omkomna var svenskar. Regeringarna i Estland, Finland och Sverige enades om att tillsätta en för de tre länderna gemensam haverikommission (JAIC). I JAIC:s rapport kritiserades bland annat att låsen till fartygets bogvisir var alldeles för klent dimensionerade. (Haverikommissionen, 1997)

M/S Estonias förlisning har engagerat många och resulterat i flera olika beslut av den svenska regeringen och olika myndigheter. Organisationer och enskilda har tagit olika initiativ, bland annat på grund av missnöje med JAIC:s rapport. Det tyska Meyervarvet som byggde Estonia ifrågasatte de slutsatser som JAIC kommit fram till och lät tillsätta en egen utredningsgrupp, som drog andra slutsatser om orsaken till haveriet.

En av åtgärderna för att förbättra säkerheten efter Estoniakatastrofen var den så kallade Stockholmsöverenskommelsen, som Sverige, Finland, Tyskland, Danmark, Norge, Storbritannien och Irland träffades om 1996. Stockholmsöverenskommelsen ställde krav på stabilitet för så kallade ro-ro-passagerarfartyg (fartyg med lasthantering där lasten körs ombord på trailrar eller vagnar över ramper). (MSB, 2015)

Huvudkritiken av krishanteringens har framförallt riktats mot delvis Haverikommissionen, som utförde rapporten: *''Ro-ro passagerarfärjan MS ESTONIAS förlisning i Östersjön den 28 september 1994''* (Haverikommissionen, 1997) men även mot dåvarande sittande svensk regering. Kritiken gentemot Haverikommissionens rapport handlar framförallt om mörkläggnings samt

vittnesberättelser som inte går ihop. Kritiken mot den dåvarande regeringen handlar framförallt om bärgningen av det förlista fartyget som skulle genomförts direkt efter katastrofen. Bärgningen blev inte av, eftersom fartyget hade förlit på internationellt vatten och rådande lagstiftning tvingade således regeringen att dra tillbaka sitt beslut om bärgning av M/S Estonia.

1.1 Myndigheternas agerande vid Estoniakatastrofen 1994:

Estonias förlisning innebar att Sverige drabbades av en katastrof som tillsammans med Tsunamikatastrofen 2004 är de två katastrofer i modern tid som bidragit till högst antal omkomna svenska medborgare. Ännu idag är det svårt att förstå katastrofens vidd. Katastrofen innebar också att det svenska samhället ställdes inför en prövning av omfattande karaktär. Komplexa frågor och problem har krävt svar och lösningar. De beslut som fattades och det arbete som utfördes av myndigheter, inklusive regeringen, hade föregåtts av svåra överväganden. I flera fall har besluten i efterhand kritiserats. Många anhängiga och överlevande beskriver att kontakterna med beslutsfattarna har haft brister, att de ”omyndigförklarats” och fråntagits sina möjligheter att bli hörda och påverka besluten. (Haverikommissionen, 1997). Detta har resulterat i ett minskat förtroende för myndigheterna. Katastrofen blev en internationell katastrof då fartyget var estländskt och olyckan skedde utanför finska Utö. Bland offren fanns över 16 olika nationaliteter.

Två veckor innan förlisningen hade Sverige röstat fram en ny regering och tillträdande statsminister Ingvar Carlsson som skulle överta posten från Carl Bildt hade inte hunnit tillträda posten innan katastrofen var ett faktum. Den främsta kritiken har legat i oklarheterna kring en eventuell bärgning samt ifall fartyget skulle stensättas eller inte.

Direkt efter olyckan förklarade både den avgående statsministern, Carl Bildt, och den tillträdande, Ingvar Carlsson, att vraket skulle bärgas.

I oktober hölls en officiell sorgedag i Sverige den 2 oktober. Över hela landet ordnades minnesceremonier till minne av de omkomna. I Stockholm hölls en sorg gudstjänst med kungen, ärkebiskopen, Carl Bildt och Ingvar Carlsson.

I december, 1994 dök b.l.a dykare ned till Estonia. De fann 130 döda kroppar i vraket och de gjorde bedömningen att det gick att bärga.

Kommunikationsminister Ines Uusmann förklarade att regeringens grundinställning är att man ska få upp så många människor som möjligt.

” - Men jag har också hört inställningen att det havet tar, det skall havet behålla. Det finns inget rätt eller fel” -Ines Uusmann (Crofts,1998)

Två veckor senare kom ett nytt besked från tillträdande statsminister Ingvar Carlsson. Han tillsammans med den nytillträdda regeringen beslutade att Estonia inte skulle bärgas. Beslutet fastslogs tillsammans med regeringarna i Estland och Finland. Beslutet hade stöd av samtliga partier i riksdagen. Motiveringen var att man ansåg det vara ovärdigt att utsätta de dödas kroppar för den behandling en bärgning skulle innebära. De tre regeringarna beslöt sig för att vraket skulle stensättas, för att förhindra en eventuell plundring. Man började därefter förbereda sig för att täcka över Estonia med betong. (Haverikommissionen,1997)

Flera anhöriga till offren protesterade mot övertäckningen och kritiserade regeringens beslut. Den 19 juni 1996, dvs nästan två år efter det att Estonia förlöst beslöt regeringen sig för att skjuta upp övertäckningen.

Ingen har pekats ut som ansvarig för katastrofen. Varken varvet, rederiet eller besättningen.

Den internationella haverikommissionen har dock riktat kritik mot det tyska Meyervarvet för att bogvisiret och låsen var för svaga.

Anhöriga och experter fortsatte att ifrågasätta de officiella förklaringarna till olyckan och regeringens och myndigheters agerande. Därför tillsatte regeringen analysgruppen för granskningen av Estoniakatastrofen och dess följder sommaren 1997. Denna leddes av Röda Korsets dåvarande generalsekreterare Peter Örn.(Näringsdepartementet,1999)

En diskussion som fördes i samband med kritiken gentemot Estoniautredningen var ifall den svenska förvaltningen var lämpligt uppbyggd för att kunna hantera katastrofer. De självständiga myndigheterna har det primära ansvaret inom sina respektive områden. I sådana extraordinära situationer som denna uppstår ofta krav på att även regering och riksdag skall agera.

“En granskning är särskilt viktig för att stärka allmänhetens förtroende för statsmakternas och det offentliga Sveriges agerande i samband med händelser av katastrofkaraktär. Granskningen bör även ge erfarenheter för det framtida agerandet vid eventuella katastrofer. Ytterst handlar det om hur samhällets katastrofberedskap skall kunna stärkas”.(Sveriges Riksdag, 1997)

De tre berörda ländernas regeringar tillsatte en gemensam utredning, en internationell haverikommission, bestående av representanter för de berörda intressena i respektive länder - en Joint Accident Investigation Commission (JAIC). Denna utredning sker i fullständig slutenhet . Av 137 överlevande från Estonia förhörs endast exempelvis sex personer. Att inte förhöra samtliga överlevande och analysera och värdera deras utsagor kan tänkas bidra till att visst material gås miste om. Kritikerna hävdade att det fanns brister i utredningen. Bland annat kritiserades JAIC för att man inte kunde förklara varför M/S Estonia sjönk så snabbt. Det normala hade varit att båten hållit sig flytande ganska länge, liggande upp och ner. Det fanns åsikter om att haveriet borde ha utretts av oberoende experter utanför Estland, Finland och Sverige.(Torssell, 2007)

Haverikommissionens utredning blev snabbt utsatt för hård kritik av såväl inhemska som utländska sakkunniga med avseende på metodik, resonemang och slutsatser. Efter att så många år gått hade det varit önskvärt att få frågetecknen utredda, men myndigheters och andras sätt att hantera situationen har många gånger tvärtom förstärkt frågetecknen eller gjort dem fler. Uppseendeväckande sekretesshänvisningar, förkomna dokument och handlingar, förstört utredningsunderlag är exempel på händelser som ledde till stark kritik.(Svenska Estoniasamlingen, 1998)

Frågan om en ny, oberoende haveriutredning har tagits upp många gånger av anhörigorganisationer (T.ex SEA), intresseorganisationer, enskilda personer och riksdagsledamöter från alla partier. Regeringarna i Estland, Finland och Sverige har sagt nej till en ny, oberoende haveriutredning.(Näringsdepartementet, 1999)

Bakgrund - Tsunamikatastrofen 2004:

Sverige var ett av de värst drabbade länderna utanför katastrofområdet när tsunamin drabbade Sydostasien annandag jul 2004. Både svensk såväl som internationell media samt katastrofkommissionen anser att Sverige var ett av de länder som hanterade krisen sämst. Det blev en stor nyhet då krisen påvisade brister i svensk krishantering samt för att den väckte en viktig fråga: ”Hur väl är Sverige förberett för en internationell kris där ett stort antal svenskar är direkt eller indirekt drabbade? (Socialstyrelsen, 2007)

Frågan är idag mer aktuell än någonsin. Svenskarna reser mycket och det beräknas finnas över 600.000 bosatta svenskar utomlands. 200.000 svenskar beräknas även vara på semester utomlands varje månad.

Finland drabbades också hårt av flodvågskatastrofen. Finland i media framställdes dock som ett land vars agerande var snabbare och effektivare än Sveriges. Det spekulerades huruvida detta berodde på att Finlands krishantering var mer vana vid nationella katastrofer än Sverige. Denna erfarenhet skulle, enligt dessa observatörer ha format en nationell struktur som reagerar snabbt och kraftfullt vid krissituationer. (Kivikuru m.fl, 2015)

Flodvågskatastrofen skiljer sig från många andra händelser på grund av dess breda internationella påverkan och var en händelse som ingen organisation eller myndighet kunde förutse. Det är dock relevant att kunna reagera på nya kriser då ingen kris är den andra lik och kriser kommer förmodligen att få större påverkan internationellt med den ökade globaliseringen. Framtidens stater bör stärka sin beredskap från de lokala omgivningarna till den globala kontexten då framtidens kriser kommer att beröra allt fler människor från andra länder. Det gör därmed flodvågskatastrofen till en viktig och aktuell händelse att studera för att kunna mäta framtida internationella kriser.

Den 26 december 2004 skedde en jordbävning i Indiska oceanen utanför Sumatra i Indonesien. Extremt höga vågor slår in mot kustlinjen i flera östasiatiska länder. Cirka 220 000 människor uppges ha omkommit i denna katastrof varav 543 var svenska medborgare. (Palm, 2008)

Det arbete som genomfördes tiden efter tsunamin i Thailand har fått stor kritik. När faktan kring krishanteringen offentliggjorts var Utrikesdepartementet de som fick ta emot mest kritik för sitt handlande i samband med katastrofen. Beredskapen beskrivs som mycket dålig. Anledningen bakom detta är den bristande kommunikationen med regeringskansliet som i sin tur ledde till att åtgärder i mån om att rädda liv alldeles för sent sattes i verket. (MSB, 2006)

Fritidsresor var snabba med sina hjälpinsatser. Från sitt kontor i Phuket i Thailand var de snabba med att åka runt till de olika sjukhusen och hotellen för att få en bild av vad som hade hänt. Senare organiserade man evakueringsflyg till de drabbade och erbjöd även psykologer till behövande. (Palm, 2008)

2.1: Myndigheters agerande vid Tsunamikatastrofen 2004.

När Estonia förläste var kritiken mot framförallt kommunikationsdepartementet stor bland anhängarna som inte ansåg sig få tillräcklig information, stöd eller hjälp. Vid Tsunamikatastrofen 2004 var det Utrikesdepartementet som fick den huvudsakliga kritiken. Under terrorattacken som drabbade Stockholm 2017 var den huvudsakliga kritiken riktad mot SÄPO, som hade fått underrättelse om Rakhmat Akilov långt innan han utförde terrordådet den 7 april 2017.

I de känslostormar som uppstår vid svår kris är det svårt att skilja ut vad som är fakta och vad som är överdrivna upplevelser. Ändå är det just i krisen som medborgarnas tillit till makthavare och myndigheter provas som mest. Om bemötandet och besluten brister kan förtroendet mellan medborgare och stat skadas allvarligt för lång tid framöver.

Enligt Katastrofkommissionens rapport "Sverige och tsunamin - granskning och förslag" var den grundläggande bristen i statsförvaltningen att Regeringskansliet saknade en organisation för att hantera allvarliga kriser. Detta fick konsekvenser på en rad olika områden. Utvecklingen präglades under de första dyggen också av avsaknaden av en jour- och ledningsorganisation på chefsnivå. Den mest direkta och uppenbara konsekvensen av bristerna i planering och krishanteringsförmåga var en försening av olika insatser i regionen. Den första insatsen av personal för stabsarbete, sjukvård och identifiering av döda hade kunnat göras två dygn tidigare än den faktiskt skedde, enligt Katastrofkommissionen. (MSB, 2014)

En viktig konsekvens av den upprättade ordningen var att icke-konsulära tjänstemän utförde ett arbete som de inte var tränade i. Tjänstemän som befann sig på UD ifrågasatte om de överhuvudtaget skulle ta emot samtal från traumatiserade människor

Utrikesdepartementet i Stockholm och mellanchefer på Utrikesdepartementet valde att arbeta hemifrån samtidigt som växeltelefonen på Utrikesdepartementet ringde konstant. Dagen efter katastrofen var representanter från resebolagen, t.ex. Fritidsresor, Apollo och Ving samt Svenska kyrkan på väg ner till området där omkring 20 000 svenskar befann sig för att fira jul och nyår.

Men statsapparaten hängde inte med. Under tre dygn gjordes tusentals telefonsamtal mellan olika personer på Utrikesdepartementet, Regeringskansliet, Statens räddningsverk och Socialstyrelsen. Vem skulle bekosta en svensk räddningsinsats och hur skulle den organiseras? Och vem var det egentligen som bestämde? Var skulle man börja? Rådiga insatser motarbetades och förvirrade chefer missförstod varandra. Ingen av myndigheterna tog sig an ledarrollen.

Den räddningsstyrka som efter tre dygn kom iväg var gravt underdimensionerad och fick efter hand förstärkas. Först efter en vecka fungerade organisationen.

Italien lyftes t.ex. fram som ett väl fungerande exempel på grund av sitt snabba och effektiva agerande. Det italienska systemet gav regeringen möjlighet att vid en allvarlig krissituation

delegera det övergripande arbetet och befogenheterna till en ansvarig tjänsteman. Denne ledde arbetet och delegerade sedan till landets myndigheter. Då finns det också någon som kan ställas till svars efteråt. (Katastrofkommissionen, 2005)

Ett annat exempel på hur Sverige idag är bättre rustat än vid tiden för flodvågskatastrofen är den stödstyrka som snabbt ska kunna bistå personer med hemvist i Sverige som drabbas av en allvarlig händelse utomlands. Stödstyrkan ska kunna lämna Sverige inom tolv timmar efter beslut, en första bedömningsstyrka redan efter sex timmar.

Styrkan är flexibel och sätts samman utifrån de behov som finns när katastrofen inträffar. Stödstyrkan arbetar på uppdrag av Utrikesdepartementet som ett stöd till ambassaden eller konsulatet i det berörda landet. Det är den svenska utlandsmyndigheten som initialt bedömer när och vilken hjälp de nödställda svenskarna behöver. I stödstyrkan ingår omkring 250 personer med den särskilda kompetens som krävs för dessa insatser. Där finns personal från MSB, Socialstyrelsen, Rikskriminalpolisen, Svenska Kyrkan, Röda Korset och Rädda Barnen. Stödstyrkan aktiveras efter förfrågan från Utrikesdepartementet.

Insatsen bygger på samverkan mellan flera myndigheter och organisationer. MSB stödjer samordningen mellan dem. (MSB, 2014)

Som följd av flodvågskatastrofen i Sydostasien 2004, etablerades ett antal olika utredningar och utvärderingar av det svenska krishanteringssystemet. Flertalet förändringar gjordes. 2005 etablerades exempelvis; Enheten för beredskap och analys i statsrådsberedningen och i enlighet med utredningen ”Krishantering i Regeringskansliet” etablerades 2008 Kansliet för krishantering med en tydligare roll och ansvar än sin föregångare. Dessutom slogs flera myndigheter med viktiga roller i krishanteringssystemet ihop och nya myndigheter som Strålsäkerhetsmyndigheten (2008), Transportstyrelsen (2009) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2009). (Deverell, 2012)

Bakgrund- Terrorattentatet på Drottninggatan 7:e april 2017

Den 7:e april 2017 kapsejs den uzbekistanska medborgaren Rakhmat Akilov en lastbil på Adolf Fredriks kyrkogata i Stockholm. Han kör därefter in och ställer sig i början av Drottninggatan innan han börjar en vansinnesfärd ned för gatan, vilket bidrar till att fem människor mister livet och lämnar ett flertal personer skadade. Tre av dessa avlider på plats och två senare på sjukhus. Inom loppet av några minuter får Larmcentralen in flera samtal om händelsen och beredskapsresurser i form av polis, brandkår och ambulans kallas till platsen. (SVT, 2017) När polisen kommer till platsen tar det inte lång tid innan man identifierat gärningsmannen och en dryg timme senare har man gått ut med en bild på den misstänkte gärningsmannen. Bilden får stor spridning i medier och det leder till att polisen senare på kvällen kunde gripa Akilov i tätorten Märsta norr om Stockholm. (Regeringskansliet, 2017)

Under tiden efter terrorattacken på Drottninggatan har flera myndigheter fått ta emot en del kritik. Särskilt kritiserad blev polismyndigheten efter sin insats och beredskap under ärendet.

Bland annat har det framkommit uppgifter om att poliser inte haft rätt utrustning när de kom till Drottninggatan. Man saknade hjälmar, utrustning för radiokommunikation och annan utrustning vilket försvårade polisens möjligheter att utföra det arbete som låg framför dem.

Något som också lyfts fram som försvårade krishanteringens är hur falska nyheter började spridas i sociala medier. (Sveriges Radio, 2017) Bilder på sårade och omkomna människor började flöda runt på sociala medier. Många etablerade medier kritiserades också, då man hade givit desinformation om att en skottlossning skulle ha ägt rum i de centrala delarna av Stockholm. Dessa uppgifter visade sig vara falska och skapade därav en större oro och panik bland de som befann sig på plats. (Sveriges Radio, 2017)

Som en del av krishanteringens tog Landstinget beslutet att stänga stora delar av innerstaden av säkerhetsskäl då man inte ville riskera att fler människor fick sätta livet till. All kollektivtrafik som tunnelbana, stadsbussar och spårvagn stängdes av. För detta fick landstinget en del kritik som grundades i en misstro till nivån av den hotbilden som fanns. Folk la inte så stor vikt på möjligheterna till ytterligare attentat i andra delar av staden. (Dagens Nyheter, 2017)

En annan typ av kritik mot flera svenska myndigheter uppstod när ytterligare uppgifter om gärningsmannens bakgrund offentliggjordes. Myndigheter i Uzbekistan ska en tid innan dådet i Stockholm fått in uppgifter om att Akilov varit i samröreelse med den IS och haft kontakt med terrorceller i samband med att han tog sig från Uzbekistan till Sverige år 2014. 2015 blev Akilov arresterad i Turkiet efter ett försök att ta sig över gränsen till Syrien för att ansluta sig till IS. Uzbekistanska myndigheter har vid den här tiden meddelat västerländska kontakter som senare för vidare informationen om Akilov till Sverige. Jonas Olsson, operativ chef vid Säkerhetspolisen, berättade under en pressträff att det före dådet funnits tillgänglig information om Akilov och att man gjort allt som var möjligt. (Chan, 2017) I attacken dödades fem människor, varav två av dessa hade belgisk respektive brittisk nationalitet. Tre av de omkomna hade svensk nationalitet.

Strax efter attentatet befann sig polis på plats, medan andra polispatruller cirkulerade runt området och varnade för den pågående attacken. Tunnelbanan och övrig kollektivtrafik i centrala Stockholm stängdes och centralstationen evakuerades. Även det närliggande riksdagshuset hölls avspärrat och allmänheten råddes att hålla sig borta från citykärnan under den pågående polisinsatsen.

Terrorattacker som den i Stockholm är exempel på en av de senare i en lång rad fruktansvärda händelser som skett runt om i Europa och nu nyligen i Toronto, Kanada som tvingat polisen till att även räkna med att det kan ske – igen. (Falck Global Assistance, 2017)

3.1 Myndigheternas agerande vid Terrorattentatet i Stockholm 2017

Polisen och Säpo hyllades för sitt agerande efter attentatet i Stockholm, samtidigt menar Magnus Ranstorp som är terroristforskare vid Förvarshögskolan i Stockholm att myndigheten misslyckades med att hitta Rakhmat Akilov och verkställa utvisningen av honom till Uzbekistan.

När Rakhmat Akilov försvann spårlöst från myndigheterna i februari 2017, för att undvika utvisning, kontaktade inte Säpo den vanliga polisen med den information de hade om honom. Säpo hade Akilov under uppsikt, bland annat för att han hyllat IS, men uppgifterna "gick inte att belägga" och någon utredning startades inte.(SVT, 2017)

I Uppdrag Granskningens reportage "Terroristen Akilov" som visats på SVT tar man del av de dokument som polisen fått av Migrationsverket. Den person som ska vara försvunnen är inte Rakhmat Akilov – utan Rahmatjon Kurbonov, en känd uzbekisk artist. (SVT, 2017) Akilov använde hans namn när han flera år tidigare sökte asyl i Sverige. Akilov skulle alltså ha lämnat Sverige flera månader innan han utfärdade terrorattentatet på Drottninggatan. Migrationsverket klassade honom som avviken, alltså att han gått under jorden. Men i själva verket levde Akilov helt öppet.

– "Man har ett samtal med Akilov och försöker förmå honom att förstå och acceptera beslutet och återvända självmant. Efter det är det vår uppfattning att Akilov avviker som vi säger, det vill säga vi får inte kontakt med honom längre och därför lämnar vi då över ärendet till polisen i februari 2017, säger Magnus Rodin, regionchef på Migrationsverket i Stockholm."(SVT, 2017)

Patrik Engström, chef för nationella gränspolisenheten på NOA, menar att man registrerade ärendet från Migrationsverket och efterlyste personen. Någon insats gjordes inte för att hitta honom(SVT,2017)

Reuters har tidigare rapporterat - med hänvisning till källor inom säkerhetstjänsten i Uzbekistan - att Akilov försökte ta sig över gränsen till Syrien från Turkiet 2015, men greps och deporterades till Sverige. Det är dock inget som Säkerhetspolisen bekräftat eller velat kommentera.(SVT, 2017)

Flera primära uppgifter om Akilov var delvis eller helt felaktiga. Förutom det felaktiga namnet har Migrationsverket dessutom skrivit i handlingarna att "Rahmatjon Kurbonov", det vill säga Akilov, ska utvisas till Iran, istället för Uzbekistan. (SVT, 2017) Uzbekiska myndigheter utredde Rakhmat Avilov för terrorbrott – långt före attacken i Stockholm. En rapport från Inrikesdepartementet i Uzbekistan visar att uzbekiska polisen den 27 februari 2017, sex veckor före attacken inledde en terrorutredning mot Akilov. Förhör och telefonanalyser visade bland annat hur Akilov försökt värva en man till IS och uppmanat sin 17-årige son att sprida IS-material. Svenska myndigheter ska ha larmats om uppgifterna(Svenska Polismyndigheten, 2017)

Kritik uppstod också gentemot polisen då man missade att gå ut med "VMA" (Viktigt meddelande till allmänheten). Det skickades aldrig ut något varningsmeddelande eller information om händelsen till mobiltelefoner i Stockholms innerstad – eller via Sveriges radios kanaler. Det riksomfattande systemet kan, enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, användas "vid olyckor och allvariga händelser, vid svåra störningar i viktiga samhällsfunktioner och vid krishantering i samband med extraordinära händelser."(Falck Global Assistance, 2017)

4.0 Allison & Zelikows Organisationsmodell(Essence of decision):

Allison och Zelikows modell innehåller tre olika teoretiska modeller som förklarar olika tolkningar av beslutsfattande i kris.

1.Rationella Aktörsmodellen- Rationella aktörsmodellen delar upp beslutsprocessen i tre delar, först vilka mål och medel man har. Därefter tittar man på vilka olika alternativ man har för att på bästa sätt uppnå det mål man satt upp. Därefter tittar man på vilka alternativ man har för att på bästa sätt uppnå det mål man satt upp. Dessa alternativ måste sedan rangordnas. Beslutsfattarna kan då behöva välja mellan en rad olika handlingsalternativ redovisade av sin organisation. Varje alternativ har i sin tur olika konsekvenser. Därför handlar den rationella aktörsmodellen i slutet om vilka olika alternativ beslutsfattarna måste välja mellan (Allison, Zelikow, 1999 s.17-21)

2. Organisationsmodellen- I organisationsmodellen fattas besluten av en eller ett fåtal personer som har en central position inom organisationen. Dessa antas vara fullständigt informerade. Dessa organisatoriska orsaker framgår när ett flertal olika organisationer och myndigheter har olika åsikter vilket kan påverka beslutsprocessen och kan sätta käppar i hjulet. Staten fattar sina beslut med hjälp av organisationernas information och deras information speglar i sin tur ett organisatoriskt kultur- och beteendemönster. Organisationsmodellen grundar sig i att organisationer agerar efter hur man har agerat tidigare, utifrån exempelvis rutiner eller indirekta regler. Därav kan man dra paralleller i hur krishantering sköttes under Estoniakatastrofen till Tsunamikatastrofen. Många svenskar drabbades hårt i dessa två katastrofer och UD hade högt tryck på sin telefonlinje vid båda tillfällena. Utrikesdepartementet har traditionellt sett varit en organisation som har starka institutionella drag, vilket kan vara en anledning till att man ha svårare att anpassa sig till nya förhållanden till sin omgivning. Därav kan man tänka sig att detta skulle kunna vara en anledning till att man valde att handla efter gamla rutiner och efter de regler man vanligtvis följt. (T.ex efter Estonia). När olika myndighetspersoner exempelvis ska välja ett handlingsalternativ att handla efter under en kris, tittar man ofta efter hur man tidigare har agerat vid liknande kriser eller situationer. Man kan även se att olika värden präglar organisationen och dessa påverkar därav deras rutiner och regler (Allison, Zelikow, 1999,s. 138-145). Det finns dessutom en tendens att vissa organisationer kommer att förespråka vissa beslut för att tillgodose sina egna intressen. Ömsesidigt stöd från organisation till organisation blir viktig för att undvika att någon ska stå som ensam ansvarstagare.

3. Byråpolitiska-modellen- Den tredje och sista modellen säger att det är de byråkratiska orsakerna som kan förklara problemen i krishantering. Besluten är således ett resultat av förhandlingar mellan makthavare, eller ett slags spel mellan olika (ofta högt uppsatta) personer. Olika myndigheter kan ha olika intressen och strävar efter att kanske uppnå olika mål, dessa kommer således att förespråka sina uppfattningar på hur ett kommande problem ska lösas. De viktiga analysenheterna i denna modell är vilka som är aktörer, vilka faktorer som formar aktörerna, vilken påverkan dessa aktörer har samt processen för avgörandet av aktörers slutgiltiga inflytande. Vilka som är aktörer har betydelse för analysen om man vill veta vilka som påverkar processen. När detta är klarlagt blir det mer väsentligt att veta vilka faktorer som formar dessa aktörer såsom bakgrund, intressen, uppfattningar etc

5.0 Rationella orsaker: En väl fungerande krishantering kräver en fungerande organisation med en stab som är kompetent nog att kunna hantera en kris i en så pass stor skala som Estoniakatastrofen, Tsunamikatastrofen och Terrorattentatet i Stockholm. Detta saknades vid dessa tre katastrofer, varav detta anses vara en av förklaringarna till varför rationella beslut ej fattades. För att fatta rationella beslut krävs fullständig information, vilket i dessa tre fallen har saknats. Eftersom fullständig information har saknats blir den rationella aktörsmodellen svår att applicera. Av handlingsalternativen agerade man inte efter de mål och medel man hade. Konsekvenserna var således att rationella beslut inte fattades i något av fallen. Målet med den rationella modellen är att förklara hur en individ eller en grupp av individer inom t.ex en stab eller myndighet agerat på det sätt de har agerat på. Man skall alltså ha aktörens problem i åtanke. Enligt Allison och Zelikow bör en aktör agera efter en rad olika alternativ, som har olika konsekvenser. Beslutet i sin helhet grundar sig sedan på det för aktören bästa alternativet utifrån de möjliga konsekvenser som valet kan få.

5.1 Rationella orsaker- Estoniakatastrofen:

I fallet gällande Estonia är det även stor brist på information men även ett rådande kaos, eftersom Sverige nyss hade röstat fram en ny regering. Otydlighet samt brist på tydligt beslutsfattande har också varit en bidragande faktor till att rationella beslut inte fattades. Regeringen gick snabbt ut med information om att man skulle bärga de kroppar som fanns kvar på det förlista fartyget. Regeringen valde att handla innan man hade tillräckligt mycket information när det gällde huruvida man skulle bärga kropparna eller inte. Detta fick man senare dra tillbaka, eftersom fartyget förlist på internationellt vatten, och den finska samt estländska regeringen sa nej till detta. Eftersom M/S Estonia förliste en vecka efter valrörelse samt en vecka innan den nya svenska regeringen skulle tillträda, kan man tänka sig att det var kaotiskt hur man från regeringssida skulle hantera katastrofen. Detta resulterade således att både sittande samt tillträdande regering blev involverade i beslutsfattandet. Under de rådande omständigheterna som uppkom och vem som skulle bära ansvaret, kan man därför dra slutsatsen att rationella beslut inte fattades. Informationsbristen och kommunikationsbristen är de tydligaste förklaringarna till detta. Av de handlingsalternativ man ställts inför har man inte sett till konsekvenserna tillräckligt. Att först meddela de anhöriga att kropparna skulle bärgas för att senare dra tillbaka, visar på att man fattat beslut innan tillräcklig information fanns.

5.2 Rationella orsaker-Tsunamikatastrofen

Under Tsunamikatastrofen ställdes myndigheterna inför flertalet handlingsalternativ. Utrikesdepartementet(UD) har haft en bristande krishantering och man har fattat beslut när informationen har varit bristfällig. Av handlingsalternativen som man ställts inför har man inte sett till konsekvenserna tillräckligt. Att man inte har fattat beslut utan att se till konsekvenserna kan förklaras att man tvingats agera under tidspress. Att UD inte agerade rationellt under krishanteringens kan förklaras genom att UD:s agerande inte stämde överens gentemot sina egna mål, som är att hjälpa och bistå svenskar i utlandet. (Allison & Zelikow, 1999, s. 3-6). UD hade information om att många svenska medborgare befann sig i framförallt Thailand under tiden för tsunamin, dock dröjer agerande från deras sida innan man har fått något information om att eventuella dödsfall bland svenskar inträffat. Det var brist på information och svårigheter att tolka och ta in den information som faktiskt fanns om

krisen som ledde till att den svenska regeringen och framförallt Utrikesdepartementet att agera efter det rationella aktörsperspektivet. Agerande från UDs sida dröjde eftersom man hade svårt att ta in hur pass stor förödelse efter tsunamikatastrofen var. Man hade svårt att få grepp på hur stor förödelsen var och därmed ledde detta även till att man inte kunde handla rationellt. (Katastrofkommissionen, 2005) Arbetet på UD var kaotiskt med telefonlinjer som i princip kollapsade med det höga tryck som skapades. Brist på kunnig arbetskraft, personalbrist och att man saknade en klar uppfattning till vad som faktiskt skedde kan anses vara faktorer till varför man inte handlade rationellt.

5.3 Rationella orsaker-Terrorattentatet på Drottninggatan

Vid inträffandet för Terrorattacken på Drottninggatan den 7 april 2017 har den överträffande bilden varit att krishantering fungerat tillfredsställande. De olika organen för krishantering fungerade väl och samverkan fungerade till största del även väl. Det finns dock förändringar gällande samverkan mellan olika organ att förbättra, exempelvis den mellan SOS Alarm och Polisen. Då larmtjänsten inte hade möjlighet att se polisens position på grund av sekretess, vilket gjorde det svårare för bedömning av hur lägesbilden såg ut, och därav missades viktig information. Vad som bör tänkas på är även att terrorattacken i Stockholm skedde på nationellt territorium, vilket skiljer detta fall från de två ovannämnda. Den geografiska närheten till krisområdet var betydligt närmare och man behövde inte ta hänsyn till andra utländska myndigheter eftersom det ägde rum på svenskt territorium. Det bör också tilläggas att den eventuella risken för att ett terroråd ska äga rum har legat på förhöjd hotnivå under en längre tid. Detta kan därför tänkas ha en större påverkan på hur väl förberedda de svenska myndigheterna ha varit för ett eventuellt terroristdåd. Sammanfattningsvis kan dock konstateras att myndigheterna fattade rationella beslut i sin helhet. Man fick snabbt ut blåljuspersonal till platsen och den terrormisstänkte Akilov kunde gripas inom loppet för några timmar. Att SÄPO tidigare känt till mistankarna om den terrormisstänkte Akilov är dock problematiskt och att utvisningen aldrig verkställdes. Akilov var tidigare efterlyst och skulle utvisas till sitt hemland, Uzbekistan i februari, månaden innan terrordådet ägde rum.

6.0 Organisatoriska orsaker: Problemet kring krishantering och beslutsfattandet i de tre fallen vi har studerat ligger i att beslutsfattandet inte var tillräckligt centrerat till en organisation. För att just en krishantering ska fungera så bra som möjligt menar Allison och Zelikow att en centraliserad beslutsenhet är att föredra. Det som brast i krishantering i samtliga fall är att man har varit dåligt informerade och inte har kunnat fatta snabba beslut. I samtliga fall har flertalet olika myndigheter varit inblandade, varav det har varit svårt att utkräva ansvar. Stöd från organisation till organisation har också varit bristande och samverkan mellan dessa. Inom olika organisationer har man oftast rutiner eller program som tagits fram för hur man ska agera när en kris uppstår. Dessa kan dock tvinga fram ett speciellt agerande eller kan de vara framtagna för att handla eller agera efter ett visst sätt. Detta kan innebära att man blir begränsad i sitt handlande.

6.1 Organisatoriska orsaker-Estoniakatastrofen: Likheterna i krishantering mellan Estonia och Tsunamikatastrofen är relativt lika. När förlisningen av M/S Estonia ägde rum och hanteringen av krisen påbörjades, valde de involverade aktörerna att agera var för sig. Då krisen berörde så många olika samhällsinstanser på olika samhällsnivåer och med en rad olika myndigheter var det svårt att få en välfungerande och samverkande krishantering. Detta var och är fortfarande den katastrof som krävt flest svenska dödsoffer. (Haverikommissionen, 1997) Krishantering hanterades istället på olika sätt av olika samhällsinstanser, detta är en av anledningarna till att krishantering kritiserades starkt. Utifrån Allison och Zelikows organisatoriska orsaker är det inte helt ovanligt att olika myndigheter har svårt att samverka när en kris uppkommer. Olika myndigheter utgår från olika regelverk och man följer olika rollfördelningar inom organisationerna.

Det faktum att det dessutom var tre olika länder som var direkt inblandade i krisen försvårade det ytterligare. När olika myndigheter utgår från olika regelverk, rollfördelningar och planer, kan förvirring uppstå och därför blir det svårare att samordna krishantering.

Informationen hos tjänstemännen var också bristande. Passagerarlistor var exempelvis ofullständiga och inte korrekta. Denna osäkerhet skapade stor oro och förvirring hos anhöriga. Då M/S Estonia förläste på internationellt vatten och den svenska regeringen till en början utlovade en bärgning av fartyget var det många anhöriga som kände sig svikna av den svenska regeringen. Tydligast har bristen av information varit ur ett organisatoriskt perspektiv. (Näringsdepartementet, 1999) Först lovar man att fartyget ska bärgas, vilket man sedan drar tillbaka, detta då fartyget har förläst på internationellt vatten och både den estniska och finska regeringen sa nej till bärgning (Svenska Estoniasamlingen, 1998). Bristen av information var alltså bristfällig bland svenska tjänstemän. Brist på beslutsfattande och problem med kaotisk hantering av information var de tydligaste bristerna i den svenska krishantering som gällande Estoniakatastrofen (Haverikommissionen, 1997).

6.2 Organisatoriska orsaker-Tsunamikatastrofen: Hanteringen av tsunamikatastrofen var inte tillräckligt centrerad till en enhet, organisation eller myndighet. Enligt Allison och Zelikow är detta en essentiell del av en välfungerande krishantering, (Allison & Zelikow, 1999, s. 136-139) dvs för att en krisorganisation ska vara så effektiv som möjligt, är det mest lämpligt att ha en centraliserad beslutsenhet. De myndighetspersoner som var inblandade i Tsunamikatastrofen var inte tillräckligt informerade och kunde således inte fatta beslut snabbt.

I efterhand går det att konstatera att kommunikationen mellan olika organisationer var bristande. Räddningsverket erbjöd sig bl.a att skicka hjälp till Sri Lanka samma dag som katastrofen inträffade, efter att FN bett om katastrofbistånd. (Katastrofkommissionen, 2005, s.44) Räddningsverket var tvunget att få ett godkännande från den konsulära enheten, innan man kunde bistå. Vilket den konsulära enheten tackade nej till, då en förfrågan från svenska ambassaden i Bangkok ej förekommit. Det tog lång tid innan Räddningsverket fick tillåtelse att operera och flyget från Arlanda lyfte inte förens den 28 december.

(Katastrofkommissionen, 2005, s.45) Enligt Allison och Zelikow (Allison & Zelikow, 1999, s.143-145) är en av de tydligaste förklaringarna till de organisatoriska orsakerna att olika organisationer har olika mål eller vill försöka uppnå sina egna intressen. Detta ledde till att katastrofhjälpen kom fram mycket sent. Således kan man konstatera att organisationernas kommunikation till varandra även har varit bristfällig. Det tog lång tid innan en formell

ledning för formades för krishantering. I organisationsmodellen är agerande efter rutiner eller efter agerande i liknande situationer tidigare vanligt. Chefen för den konsulära enheten på UD valde att inte informera kabinetssekreteraren, eftersom denne menade på att det saknades någon form av instruktion som föreskriver att kabinetssekreteraren ska informeras i en situation liknande den som tsunamin. (Kadhammar, Peter, 2005) Detta var ett återkommande problem i krishantering av Tsunamikatastrofen, mellanchefer som drog sig för att alarmera uppåt i ledningskedjan, eftersom det ej fanns bekräftade uppgifter att tillgå. (Katastrofkommissionen, 2005, s. 41)

6.3 Organisatoriska orsaker- Terrorattacken på Drottninggatan: Efter terrorattentatet på Drottninggatan 2017 hanterade svenska myndigheter den direkta krisen på ett bra sätt. Samverkan fungerade bra mellan olika myndigheter och instanser. De som skadats fick snabbt vård efter att den terrormisstänkte Rakhmat Akilov gjort sin vansinnesfärd på Drottninggatan som kom att kosta fem människors livet. Dagen före terrorattentatet i Stockholm hade Polismyndigheten, Försvarmakten och Säkerhetspolisen haft en gemensam övning i terroristbekämpning. Syftet var att man skulle öva samverkan mellan myndigheterna vid en eventuell terrorattack i Sverige. (Falck Global Assistance, 2017) Flertalet attacker har ägt rum i framförallt Europa, där gärningsmannen har använt sig av en lastbil för att skada och döda så många som möjligt. Utöver attacken i Stockholm har andra attacker där gärningsmannen använt sig av lastbil inträffat i exempelvis Nice 2016, Berlin 2016, London 2017, Münster 2018 samt Toronto, Kanada 2018. (Sveriges Radio, 2017)

Den 18 november 2015 togs beslut av säkerhetspolischef, Anders Thornberg om en höjning av hotnivån när det gäller terrorism riktad gentemot Sverige. Detta efter att Paris och Frankrike drabbats av flertalet attacker den 15 samt 16 november. Hotnivån höjs från steg tre, Förhöjt hot, till steg fyra, högt hot. Vilket är den näst högsta nivån på den femgradiga skalan. (Säkerhetspolisen 2015) I mars samma år sänktes hotnivån sedan tillbaka till steg tre. Sverige har haft förhöjd hotnivå, dvs steg tre sedan 2010. (NCT, 2018)

Svenska myndigheter har känt till risken för att ett eventuellt terrordåd ska kunna inträffa på svensk mark. Man har gjort omfattande övningar i terroristbekämpning och samverkat mellan olika myndigheter för hur man ska organisera sig om en eventuell attack äger rum. Den terrormisstänkte Akilov grips ett par timmar efter att attacken ägt rum, detta efter att Polisen gått ut med en bild från en övervakningskamera som de uppmanade media till att sprida ut till allmänheten.

Utifrån de organisatoriska orsakerna kan det därför konstateras att krishantering under själva terrorattacken fungerade bra. Man var väl förberedda på att en handling i en sådan omfattande karaktär kunde inträffa. Myndigheternas samverkan fungerade också väl, vilket kan tänkas vara en faktor av att man regelbundet samverkar och gör omfattande övningar i terroristbekämpning. Polisen fick mycket bra respons för sitt arbete och snabba agerande. Dock hade SOS alarm exempelvis svårt att få en samlad lägesbild av vad som hände under förloppet av terrordådet. Anledningen ska vara att larmtjänsten inte har någon möjlighet att se polisens position, vilket bidrog till att viktig information missades. Detta berodde på att polisen på grund av sekretess inte får dela med sig av uppgifter om var exempelvis olika

polisfordon befinner sig. Detta har således bidragit till att SOS alarm har fått svårare att få en samlad bild, vilket i sin tur försvårade arbetet med andra krisberedskapsaktörer, t.ex MSB eller Länsstyrelsen. (Sveriges Radio, 2017) Här är återigen samma problem som i föregående exemplen om Estonia- samt Tsunamikatastrofen, samverkan mellan olika myndigheter har varit bristande, vilket kan förklaras i att man jobbar utifrån olika regelverk, rollfördelningar och planer. Detta kan bidra till att otydlighet uppstår och därför blir det svårare att samordna krishantering.

7.0 Byråpolitiska orsaker: Olika departement eller olika myndigheter menar Allison och Zelikow kan ha olika intressen eller ha olika mål som man strävar efter att uppnå. Man menar på att det är de byråkratiska orsakerna som kan förklara problemen i krishantering. Besluten blir då resultatet av förhandlingar mellan makthavare. En aktör kommer att förespråka sin egen uppfattning på hur krisen bör lösas. Nackdelen med modellen kan vara att en lösning kan vara bättre än en annan lösning men att den inte når fram. Man kan t.ex se att ett spel mellan olika myndigheter har ägt rum i samtliga fall. Man kan alltså konstatera att olika personer på olika avdelningar, enheter och myndigheter följer sina rutiner och gör på sitt sätt för att få sin vilja igenom.

7.1 Byråpolitiska orsaker-Estoniakatastrofen : Under krishanteringsprocessen för Estoniakatastrofen har flertalet aktörer varit inblandade och olika nationer, vilket kan ha försvårat beslutsprocessen, då man tvingats vänta på beslut från exempelvis finska och estniska regeringar om en eventuell bärgning av M/S Estonia. Då fartyget förlist på internationellt vatten har man tvingats ta tillbaka beslutet om bärgningen, som svenska regeringen först utlovade. Rådande lagstiftning innebar att detta inte var möjligt. (Näringsdepartementet, 1999) När katastrofen inträffat valde inblandade aktörer att agera omedelbart, det problematiska ligger dock i att det var flertalet myndigheter och organisationer som agerade, vilket ledde till förvirring och oro bland framförallt anhöriga. Detta ledde till en dålig krishantering och katastrofen hanterades på olika sätt hos olika myndigheter, samverkan mellan dessa fungerade inte på ett tillfredsställande sätt. De byråpolitiska orsakerna kan förklaras utifrån att krisen ägde rum på internationellt vatten och att tre olika länder blev direkt inblandade. Detta skapade förvirring i hur räddningsarbetet skulle organiseras och vem ansvaret låg på, då fartyget seglade under estnisk flagg, på finskt räddningsområde och merparten av passagerarna var svenskar. (Katastrofkommisionen, 1997)

7.2 Byråpolitiska orsaker-Tsunamikatastrofen:

Avsaknaden av en tydlig auktoritet samt processen av förhandlingar bidrar till att ingen enskild aktör äger ett beslut. Därav kan det sägas att det uppstår ett slags glapp mellan beslut och implementering, därför blir utfallen inte alltid vad man förväntat. Processen av beslutsfattande har tagit extremt lång tid, vilket har lett till att katastrofbistånd ankom för sent och anhöriga fick lida. Inom UD rådde även kontroverser om Räddningsverket skulle skickas till katastrofplatsen för att bistå.

Det var många aktörer som var inblandade, vilket också kan ha försvårat arbetet. Enligt Allison och Zelikow bidrar fler aktörer till att krishanteringens försvåras (Allison & Zelikow, 1999, s. 53-58). Olika myndigheter och organisationer vill oftast tillgodose sina intressen vilket gör att förhandlingarna inom beslutsfattandet blir alltför långsamma. Ett tydligt ledarskap saknades och många mellanchefer på UD valde att jobba hemifrån eller var inte i närheten, eftersom katastrofen inträffade runt julhelgen. Inom UD pågick en intern maktkamp, där den humanitära gruppen ville att räddningstjänsten skulle skickas till katastrofområdet, medan den konsulära enheten menade på att detta inte behövdes (Katastrofkommissionen, 2005, s. 196-198). Om handläggningen enbart bedrivits av den humanitära gruppen på UD, kan det vara möjligt att räddningstjänsten skickats betydligt tidigare. Byråpolitiska procedurer och förhandlingar mellan olika interna grupper på UD stod för en stor del av fördröjningen av katastrofbiståndet. (Katastrofkommission, 2005, s. 192)

7.3 Byråpolitiska orsaker-Terrorattentatet på Drottninggatan: Uzbekiska säkerhetstjänsten ska ha varnat svenska myndigheter för Rakhmat Akilov redan innan terrordådet på Drottninggatan den 7 april 2017. Uzbekiska myndigheter ska även ha informerat SÄPO om Akilovs terrorkoppling till IS. SÄPO ska ha haft information om att Akilov varit misstänkt för tidigare terroristbrott. SÄPO fick under 2016 in information som pekade ut Akilov som ett hot mot Sveriges säkerhet. Akilov ska även ha försökt rekrytera personer till IS. Utredningen av Akilov har visat på flertalet brister och SÄPO har bekräftat att man fått in underrättelseuppgifter om Akilov 2016, men att uppgifterna saknade substans. Att ha en överblick på alla potentiella terroristhandlingar i ett öppet samhälle är omöjligt, men värt att tillägga är att den IS-cell som låg bakom terrordåden i Bryssel 2016 samt Paris 2015 ska två terrorister med koppling till Sverige ingått. (Svenska Polismyndigheten, 2017) Akilov fick i juni 2017 avslag på sin asylansökan. Migrationsverket gav i december honom fyra veckor på sig att lämna landet, efter detta gick Akilov under jorden. I februari fick sedan polisen uppdraget att leta upp Akilov. SÄPO-chefen Anders Thornberg har medgett att Akilov fanns i SÄPOS underrättelseregister som en potentiellt misstänkt person. Denna information lämnades aldrig till polisen. (SVT, 2017) Samverkan mellan olika myndigheter tycks vara en bidragande orsak till att arbetet med att verkställningen av Akilovs utvisning aldrig verkställdes. Att SÄPO aldrig informerat polisen om att Akilov fanns med som en potentiellt misstänkt i deras underrättelseregister är också problematiskt. Efter att Akilov fått avslag på sin asylansökan och beskedet från Migrationsverket om att han hade fyra veckor på sig att lämna landet, går han under jorden. Svenska myndigheters långa beslutsprocesser och samverkansmöjligheter kan medföra att rättssäkerheten hotas.

Slutsatser: Har det tröga beslutsfattandet att göra med processerna inom den svenska statsapparaten? Med vår ovana att hantera stora kriser och ta snabba beslut? Systemet med självständiga myndigheter kanske också är en försvårande faktor just vid en kris. Detta kan leda till att samverkan blir allt svårare att koordinera på ett väl fungerande sätt.

Efter tsunamikatastrofen 2004 fanns dock vissa tjänstemän på regeringskansliet som agerade direkt. Biståndsminister Carin Jämtin organiserade tillsammans med Räddningsverket och Sida katastrofhjälp till Sri Lanka redan från dag ett. Varför förstod biståndsenheten katastrofens vidd betydligt snabbare än UD:s konsulära enhet och politiska ledning? Förlitade man sig mer på thailändska myndigheter? Förhindrar en hierarkisk beslutskultur självständiga och förnuftiga beslut?

Våren 1999 kom Analysgruppens granskning av hur det svenska samhället hanterade Estoniakatastrofen. Där framkom bristen på tydligt beslutsfattande och problemet med en kaotisk informationshantering från regeringskansliets sida.

Flera omorganisationer har gjorts inom flertalet myndigheter och nya myndigheter har inrättats till följd av den kritik som uppstått. Frågan är dock om dessa omorganisationer gör någon nytta om man inte istället ger en falsk bild av en förändring inom krishanteringen. Huvudsakligen bör det som avgör vara om det finns människor som förmår att se en kris komma och snabbt fatta beslut och agera. Istället för att avvakta och trots knapp information vågar agera. En person som har vana av att fatta snabba beslut och framförallt under press skulle vara till fördel för beslutsprocessen. Det långsamma beslutsfattandet i de tre fallen vi har presenterat tycks ligga i de långa processer det tar för att få ett beslut fattat. Det otydliga ansvaret kan också tänkas vara en faktor till det långsamma agerandet från myndigheternas sida.

Kanske ligger problemet i myndigheternas självständighet? Skulle ett ministerstyre kanske underlätta eller skapa en effektivare krishantering? Är det svenska förbudet mot ministerstyre som skapar en trög krishantering? Med ministerstyre skulle det kanske tänkas bli lättare att utkräva ansvar.? Sverige är idag ett av få länder som inte innehar ministerstyre. Med ett tydligare ministerstyre skulle vi också kunna få ett slut på oklarheterna kring myndigheter och politiker som skyller olika samhällsproblem på varandra. Ur demokratisk synpunkt borde det vara självklart att det är politikerna som har ansvaret för politiken.

Sammanfattning: Hur klarar Sverige en omfattande kris idag? De tunga erfarenheterna från Tsunami- och Estoniakatastrofen har i många fall blivit lärdomar. Sverige har nu en stärkt organisation för att möta katastrofer. Regeringen har ett kansli för krishantering till sitt förfogande, en form av analyscenter som arbetar för att urskilja hot och risker i Sverige och utomlands. De som ska kunna förvarna, larma och sedan stödja ett krisarbete. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) tillkom 2009, och har i uppdrag att utveckla svensk förmåga att hantera kriser. Viktig forskning om hanteringen av naturolyckor pågår inom exempelvis CRISMART och Centre for Natural Disaster Science, (CNDS).

Svensk krishantering bygger på samverkan, mellan olika myndigheter, kommuner, företag och organisationer. Vid tsunamin 2004 lyssnade UD inte på resebolag som exempelvis Apollo eller Fritidsresor. Än i dag tar myndigheter inte in näringslivets fulla betydelse. En kris kräver snabba beslut, men svensk förvaltning är en långsam beslutsfattare. Det verkar som att stora delar av svenska myndigheter har svårt att gå från normal- till krisläge. Vid Estoniakatastrofen var krishanteringen problematiskt med att man dröjde länge innan man fattade beslut gällande bärgning av M/S Estonia och dess omkomna. Det dröjde över två veckor innan beslut fattades. Man kritiserades för att inte lyssna på anhöriga till de omkomna och inte ta hänsyn till deras önskemål.

Vid Terrorattacken i Stockholm 2017 handlade den huvudsakliga kritiken om att SÄPO delvis fått vetskap och underrättelse om att Rakhmat Akilov långt innan han utförde terrorattentatet den 7 april 2017. Uzbekiska myndigheter hävdar att man informerat svenska myndigheter om att Akilov bl.a utretts för terrorbrott och att han försökt ta sig över gränsen mellan Turkiet och Syrien 2015, och sedan deporteras till Sverige, vilket SÄPO har vägrat kommentera. (SVT,2017)

Vi ser att en rad olika förbättringar gällande den svenska krishanteringen, större resurser läggs idag på svensk krisberedskap. Dock kan resurser och omorganisationer ge en falsk upplevelse eller bild av förbättring. Det som avgör är om det finns människor som förmår se en kris komma och snabbt tar tag i situationen. Som vågar agera trots knapp information, som är vana att fatta snabba beslut under press. Som tar ledning, kommunicerar tydligt inom krisorganisationen och med allmänheten, och kan lyssna.

Omorganisationer betyder ingenting om inte även människorna förändras. Inom UD har kulturen förblivit i stort densamma, trots erfarenheterna från tsunamin. En tjänsteman ska hellre avvakta än agera. En låg krismedvetenhet är inte bara ett problem inom statsförvaltningen. Vi kan t.ex se liknande exempel där kommunernas krishantering när skogsbränderna drabbade Västmanland brast.

Svensk krishantering står för stora utmaningar. För att uppnå en välfungerande och tillfredsställande krishantering bör man försöka hitta en god nationell rollfördelning samt ansvarsfördelning när kriser uppstår. Anhöriga bör också kunna känna sig delaktiga samt få det stöd från samhället som de behöver. Man skulle kunna inrätta ett nationellt regelverk där ansvar, ansvarsutkrävande, samt ansvarsfördelning kan kontrolleras. För allmänheten är det ytterst viktigt att känna tillit till staten och olika myndigheter.

Referenser:

- Allison, Graham, Zelikow, Philip, *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis* (2nd Edition) 1999.
- Chan, Sewell, 2017, "Suspect in Stockholm Attack Was an ISIS Recruit, Uzbek Official Says". *The New York Times*.
- Crofts, Maria, 1998, 'Estoniarapporten offentlig idag', <http://www.aftonbladet.se/nyheter/9811/12/est2.html>, *Aftonbladet*.
- Dagens Nyheter, "Kritik mot landstingets insats vid terrordådet", 2017-09-27.
- Denk, Thomas, *Komparativ metod - förståelse genom jämförelse*, 2002.
- Falck Global Assistance, *Förberedelser avgörande – så hanterade den svenska polisen terrordådet i Stockholm*, <http://falckglobalassistance.se/Kunskap/terrordadet-stockholm/>, 2017
- Falkheimer m.fl , *Perspektiv på krishantering*, Lund, 2015.
- Finansdepartementet, *Huvudrapport från 2005 års katastrofkommission: SOU 2005:104, Sverige och tsunamin- granskning och förslag*, <http://www.regeringen.se/49bb3a/contentassets/8627d9339e414175b0cef6b33eea2a64/sverige-och-tsunamin---granskning-och-forslag-kapitel-1-6,> Stockholm, 2005.
- Grandien m.fl 'Efter flodvågskatastrofen – Svenska folkets åsikter om och förtroende för myndigheter, medier och politiker', <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/20550.pdf>, Västerås, Sverige, 2005
- Haverikommissionen, "Slutrapport Ro-ro passagerarfärjan: MS ESTONIAS förlisning i Östersjön den 28 september 1994. Den för Estland, Finland och Sverige gemensamma haverikommissionen(JAIC)", https://www.havkom.se/assets/default/Estonia_JAICrapport_Sv.pdf, 1997.
- Kadhammar, Peter, "Sparkades-Till toppjobb", <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article10721437.ab> , 2005
- Katastrofkommissionen, "Sverige och tsunamin – granskning och förslag", <http://www.regeringen.se/contentassets/8627d9339e414175b0cef6b33eea2a64/sverige-och-tsunamin---granskning-och-forslag-experttrapper,> Stockholm, 2005.

- Kivikuru m.fl After the Tsunami : Crisis communication in Finland and Sweden, Stockholm, 2009.
- Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap (MSB) , ‘*Globalisering’’, <http://www.sakerhetspolitik.se/sakerhetspolitik/Internationell-sakerhet/Globalisering/>, 2013.
- Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap (MSB), ‘Estoniakatastrofen 1994’’, <https://www.krisinformation.se/handelser-och-storningar/1994/estoniakatastrofen-1994>, 2015
- Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap(MSB), ‘Efter tsunamin – så har samhällets krishantering utvecklats de senaste 10 åren’’, <https://www.msb.se/sv/Om-MSB/Nyheter-och-press/Nyheter/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2014/Efter-tsunamin--sa-har-samhallets-krishantering-utvecklats-de-senaste-10-aren/>, 2014.
- Nationellt centrum för terrorhotbedömning(NCT), ‘Bedömning av terrorhotet mot Sverige 2018’’, <http://www.sakerhetspolisen.se/download/18.43eb507e1617a765e5d1f6/1519986833607/NCT-helarsbedomning-2018.pdf> , 2018
- Näringsdepartementet, ‘Lära av Estonia’’, SOU 1999:48, <http://www.regeringen.se/49bbb9/contentassets/f9ad552051fc413dabd85f881ff67170/del-1>, 1999.
- Palm, Caroline ‘Tsunamikatastrofen 2004: En studie av krishantering inom Fritidsresor och Utrikesdepartementet’’, Stockholm, 2008.
- Schwartz mfl, The Handbook of International Crisis Communication Research, https://www.academia.edu/28530565/Handbook_of_International_Crisis_Communication_Research, 2016.
- Sjöshult, Fredrik, Ögren, Annica, 2017 ‘Polis larmar efter dådet - saknades utrustning’’, *Expressen*.
- Socialstyrelsen, Flodvågskatastrofen i Asien 2004, https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9212/2007-123-38_200712338.pdf ,Stockholm 2007.

- Sundelius Bengt, Stern Eric & Bynander Fredrik (1997) Krishantering på svenska - teori och praktik, Stockholm.
- Sveriges Radio, 2017, "Forskare om medias rapportering av det misstänkta terrordådet"
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6671521>
- Sveriges Radio, 2017, "SOS Alarm visste inte var polisen befann sig under terrordådet i Stockholm",
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6819532> , 2017.
- Sveriges Television(SVT). 2017. "Flera misstag när Akilov skulle utvisas från Sverige"
<https://www.svtplay.se/klipp/17794379/flera-misstag-nar-akilov-skulle-utvisas-fran-sverige>.
- Svenska Estoniasamlingen, "Bärgningsfrågan",
<http://www.estoniasamlingen.se/content.aspx?idx=2&ex=n>, 1998
- Svenska Polismyndigheten, "Utvärdering av den nationella särskilda händelsen Nimo Polismyndighetens hantering av attentatet i Stockholm 7 april 2017".
<https://polisen.se/siteassets/dokument/utvarderingar/utvardering-av-attentatet-i-stockholm-7-april-2017.pdf>, 2017
- Torssell, Stefan. 2007. "Djup kris i krishantering" ,
<https://www.svd.se/djup-kris-i-krishantering>, *Svenska Dagbladet*.